

UNIVERSITY OF HELSINKI

<https://helda.helsinki.fi>

Uusi toiminnallisten häiriöiden poliklinikka kuntouttaa, kouluttaa ja kehittää hoitoa

Liira, Helena

2020

Laaketieteellinen Aikakauskirja Duodecim

<http://hdl.handle.net/10138/325552>

Liira, H 2020, 'Uusi toiminnallisten häiriöiden poliklinikka kuntouttaa, kouluttaa ja kehittää hoitoa', Duodecim, Vuosikerta. 136, Nro 1, Sivut 11-13. < <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo15286.pdf> >

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. <https://helda.helsinki.fi>

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Helena Liira

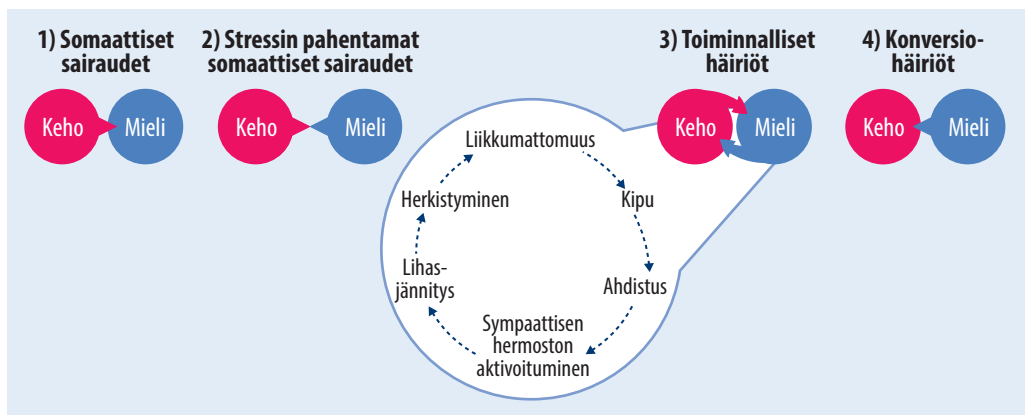
Uusi toiminnallisten häiriöiden poliklinikka kuntouttaa, kouluttaa ja kehittää hoitoa

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin (HUS) on vuoden 2019 aikana perustettu Suomen ensimmäinen toiminnallisten häiriöiden poliklinikka. Toiminnallisilla häiriöillä tarkoitetaan oireita, joille ei lääketieteellisissä tutkimuksissa löydy täysin selittävää patofysiologista syytä. Toiminnalliset häiriöt kuormittavat potilaita ja terveydenhuoltojärjestelmää, minkä vuoksi niiden hoitoon keskittynyt yksikkö on katsottu tarpeelliseksi. Yksiköllä on esikuvia eri puolilla Eurooppaa ja Pohjois-Amerikassa, joissa psykosomatiikkaan ja toiminnallisiin oireisiin perehtyneitä klinikoita on toiminut jo pitkään.

Ymmärrys mielen ja kehon yhteyksistä on täydentynyt. Äskettäin Pertti Saloheimo ehdotti Lääkärilehden pääkirjoituksessa, että psykkiseen sairauteen liittyvää stigmaa pitäisi vähentää sekä somaattisen ja psykkisen raja

hylätä (1). Mielen ja sooman yhteyksistä on vastikään julkaistu käsitteellinen malli, joka jakaa kehon ja mielen vuorovaikutukset neljään luokkaan (**KUVA**). Toiminnalliset häiriöt, kuten ärtyvän suolen oireyhtymä, fibromyalgia ja toiminnalliset neurologiset oireet, kuvataan tässä mallissa kehon ja mielen jatkuvana vuorovaikutuksena (2).

Tämän mallin mukaan tyypillistä toiminnallisille oireille on niiden pahenemisen noidankehä. Potilaiden keskushermosto herkistyy ja autonominen hermosto ylivirittyy. Laukaisevana tekijänä on usein trauma tai ylikuormittuminen. Kehää voi kuvata myös lumehaittojen (pahennevaikutukset, nosebot) kierteenä, jossa negatiiviset aistimukset johtavat sympaattisen hermoston aktivoitumiseen, keskushermoston herkistymiseen ja kivun tai oireen pahenemiseen sekä välttämiskäyttäytymiseen. Tällöin

KUVA. Mielen ja kehon yhteyksien käsitteellinen malli (2). Mallissa vaikutukset jaetaan neljään luokkaan: 1) somaattiset sairaudet, jotka vaikuttavat mieleen, esimerkiksi vakavan sairauden laukaisema masennus; 2) somaattisen sairauden paheneminen stressin vuoksi; 3) toiminnalliset häiriöt, esimerkiksi ärtyvän suolen oireyhtymä, fibromyalgia ja toiminnalliset neurologiset oireet; 4) konversiohäiriöt eli psykologisen rasituksen provosoimat somaattiset oireet.

syntyy itseään ruokkiva, paranemista estävä häirtavaikutusten kierre (2). Keskushermoston herkistymiseen perustuva selitysmalli pohjautuu kuvantamistutkimuksissa tehtyihin havaintoihin muutoksista aivojen sensorisella, prefrontalisella, talamuksen ja limbisen järjestelmän alueella (3).

Toiminnalliset oireet ovat potilaalle todellisia ja aiheuttavat huomattavaa työ- sekä toimintakyvyn häirtää. Vakuutusjärjestelmän kannalta tilanne on vaikea, koska toiminnallisia häiriöitä ei ole pidetty sellaisina sairauksina, vikoina tai vammoina, jotka oikeuttavat sosiaalivakuutuksen etuuksiin. Tilanne tuntuu kohtuuttomalta esimerkiksi vuodepotilaina olevien kroonista väsymysoireyhtymää sairastavien kannalta, jotka ovat toimeentulotuen varassa ja vailla asianmukaista kuntoutusta. Duodecimissa valmisteilla oleva Hyvä käytäntö -suositus tuo selkeyttä väsymysoireyhtymän hoitoon. Kela on myös tarttunut asiaan ja valmistelee kuntoutuskokeilua toiminnallisista häiriöistä kärsiville.

HUS:n poliklinikka aloitti toimintansa ottamalla hoitoonsa erikoissairaanhoidossa pitkään kiertäneitä aikuispotilaita. Potilaista noin neljä viidestä on työkyvyttömänä oireidensa vuoksi. Monesti heillä on kroonista väsymystä, oireita usean elinjärjestelmän alueella ja aikaisempia tutkimuksia useammalta lääketieteen erikoisalalta. Kaksi kolmasosaa potilaista on naisia. Heidän kokemuksensa terveydenhuollon osaamisesta toiminnallisten häiriöiden alueella vaihtelevat. Osa on saanut asiantuntevaa ohjausta ja tukea, osa taas kokee tulleen hylätyksi, kun somaattista syytä sairastamiselle ei löytynytkään.

Toiminnallisten häiriöiden poliklinikan tiimiin kuuluu yksi usean henkilön kesken jaettu lääkärin virka, kokoaikainen sairaanhoitaja, kaksi osa-aikaista psykologia sekä osa-aikainen sosiaalityöntekijä. Tiimi saa muita palveluja, kuten konsultaatioita eri erikoisaloilta ja erityistyöntekijöiden apua muilta HUS:n toimialoilta.

Poliklinikan tukena toimii toiminnallisten häiriöiden ohjausryhmä, joka on valmistellut poliklinikan perustamista ja johon kuuluu yli 30 tästä sairausryhmästä kiinnostunutta terveydenhuollon ammattilaista HUS:sta. Poli-

klinikan tiimi ja HUS:n konsultoivat seniorit kokoontuvat keskiviikkoamuisin ratkomaan haastavimpien potilaiden hoitoa.

Potilaita hoidetaan poliklinikassa moniammatillisesti. Ensikohtaamiseen käytetään riittävästi aikaa. Potilaille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi. Sosiaalityöntekijä auttaa potilaita sosiaalivakuutukseen liittyvissä asioissa, ja heille kirjoitetaan kuntoutumiseen liittyviä lausuntoja. Toiminnallisten oireiden tutkimus- ja hoitomenetelmiä on kuvattu katsausartikkelissa (4). Hoito on suurelta osin tiedon antamista, toivon luomista ja kuntoutumisen suunnittelua.

Poliklinikassa on käynnistynyt ryhmäinterventio, jota vetävät psykologit ja psykofyysinen fysioterapeutti. Ryhmäinterventiossa hyödynnetään kognitiivis-behavioraalisen terapian menetelmiä, jotka ovat Cochrane-katsauksen mukaan ainoita vaikuttaviksi osoitettuja psykologisia toiminnallisten oireiden hoitomuotoja (5). Cochrane-katsauksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että tutkimukset keskittyivät vain potilaisiin, jotka olivat valmiita psykologisiin hoitoihin. Kaikki potilaat eivät hyväksyneet näitä hoitomuotoja toiminnallisten oireiden hoidossa (5).

Poliklinikalla on muitakin tehtäviä kuin haastavien toiminnallisista oireista kärsivien potilaiden hoito ja kuntoutus. Tavoitteena on kehittää hoidon vaikuttavuutta ja toteuttaa interventiotutkimuksia. Niitä valmistelemaan on suunniteltu kohorttitutkimus, johon kutsutaan kaikki poliklinikassa tutkitut potilaat. Heidän toimintakykyään ja elämänlaatuaan seurataan kyselyiden avulla. Potilaiden kuntoutumisen esteitä ja edellytyksiä selvitetään laadullisella tutkimuksella.

Poliklinikan tehtävänä on myös toiminnallisten häiriöiden hoidon kehittäminen. Aiheesta kiinnostuneet ovat muodostaneet verkoston, johon kuuluu terveydenhuollon ammattilaisia eri puolilta maata. HUS:n klinikkaa vastaavaa toimintaa suunnitellaan muissakin yliopistosairaaloissa. Verkostoon kutsutaan myös perus- ja työterveyshuollon lääkäreitä. He toimivat etulinjassa toiminnallisten häiriöiden hoidossa, ja heidän osaamisensa voi säästää potilaita pitkiltä tutkimuskierteiltä. ■

KIRJALLISUUTTA

1. Saloheimo P. Miksi psyykkistä pitää vieläkin hävetä? Suom Lääkäril 2019;74:1709.
2. Ezra Y, Hammermann O, Shahar G. The four-cluster spectrum of mind-body interrelationships: an integrative model. Front Psychiatry 2013;10:39.
3. Bègue I, Adams C, Stone J, Perez DL. Structural alterations in functional neurological disorder and related conditions: a software and hardware problem? Neuroimage Clin 2019;22:101798.
4. Räsänen S. Selittämättömästi oireileva potilas – konsultoinko psykiatria? Suom Lääkäril 2012;67:3653–7.
5. van Dessel N, den Boeft M, van der Wouden JC, ym. Non-pharmacological interventions for somatoform disorders and medically unexplained physical symptoms (MUPS) in adults. Cochrane Database Syst Rev 2014. DOI: 10.1002/14651858.CD011142.pub2.

HELENA LIIRA, LT, dosentti,
yleislääketieteen ja työterveyshuollon
erikoislääkäri, terveyden edistämisen
ylilääkäri, vs. osastonylilääkäri
Toiminnallisten häiriöiden poliklinikka,
HUS, sisätaudit ja kuntoutus
HUS, perusterveydenhuollon yksikkö

SIDONNAISUUDET

Ei sidonnaisuuksia